

SKÓCIAI SZENT MARGIT ÉLETE, TEVÉKENYSÉGE ÉS HATÁSA

R Á B A I K R I S Z T I N A

„Solo quidem corpore in terra, sed mente in deo proxima.”¹

K I V O N A T: A tanulmány célja az, hogy a korabeli írott források és – főként az angol nyelvű – szakirodalom alapján röviden bemutassa Skóciai Szent Margit életét, tevékenységét, saját korára és az utókorra gyakorolt hatását. A személyével kapcsolatba hozható alapvető írott források felhasználásával kerül megrajzolásra életútja, amelynek sorsfordító mozzanata Margitnak III. Malcolm skót királlyal kötött házassága volt. Emellett képet alkothatunk Margit királynéi szerepéről és tevékenységéről, amely mind világi, mind egyházi szempontból változást idézett elő a Skót Királyság életében. A kutatók körében vita tárgyát képezik életútjának és származásának bizonyos részletei, ahogyan a politikai és vallási életben betöltött szerepével kapcsolatban sem egységesek a szakirodalmi álláspontok. A különféle teóriák felvázolása nem volt célja a tanulmány írójának.

A munka zárásában Margit rövid és hosszú távú emlékezetének tárgyi és írott forrásai, momentumai kerülnek tárgyalásra.

K U L C S S Z A V A K: Skóciai Szent Margit, Firth of Forth, North és South Queensferry, 11. század, Turgot: *Vita*, III. Malcolm, Skót Királyság

1 „Bizony csupán testileg volt [ezen] a földön, elméjében Istenhez volt a legközelebb.” Keene 2011, 404. A tanulmányban az egyszerűség kedvéért a Margit életéről írt *Vita* szöveghelyeire hivatkozva Keene 2011-ben írt disszertációjára hivatkozom, amelynek függelékében három fennmaradt szövegvariánst egymással párhuzamosan közöl. A *Vita* angol nyelvű fordítását lásd *Life* 1884.

The Life, Work and Influence of St Margaret of Scotland

ABSTRACT: The aim of this study is to give a brief account of the life and work of Saint Margaret of Scotland, her impact on her own time and on posterity, based on written sources and literature, mainly in English. Using the basic written sources associated with her person, it traces her life story, the turning point of which was her marriage to Malcolm III, king of Scotland. It also gives an insight into the role and activities of Margaret as Queen of Scots, which brought about changes in the life of the Kingdom of Scotland, both secular and ecclesiastical. Some aspects of her life and family history have been the subject of debate among scholars, and there is no consensus in the literature about her role in political and religious life either. It was not the intention of the author of this study to outline the various theories.

The work concludes with a discussion of the material and written sources and moments in Margaret's short and long memories.

KEYWORDS: St Margaret of Scotland, Firth of Forth, North and South Queensferry, 11th century, Turgot: *Vita*, Malcolm III, Kingdom of Scotland

Bevezetés

Aki Edinburgh-ba utazik, annak figyelmét nem kerülheti el a repülőgépből is jól látható három hatalmas híd, amely a középkori jellegét még mindig őrző, a Firth of Forth északi és déli partján lévő két települést, North és South Queensferryt köti össze. Közülük a legrégebb, az 1890 óta használatban lévő 1,5 mérföld hosszú, jellegzetes vörös színéről és impozáns szerkezetéről ismert vasúti híd.² Az itt élőknek és erre átutazóknak azonban már jóval a híd 19. századi felépülte előtt szükségük volt arra, hogy átkeljenek az öblön (elkerülve azt a gyalogos/

2 A hozzávetőleg 2,5 km hosszú híd – a világ leghosszabb feszítávú egykonzolos hídja 1917-ig – 2015 óta a világörökség része. UNESCO WHC 2025.

szárazföldi utat, amelyet a Forth partján kellett megtenniük egészen Stirlingig, majd az öböl másik partján visszafelé, mintegy vargabetűt képezve). A királyné, aki ezt a 11. században a zarándokok számára lehetővé tette, és akinek emlékét a két település nevében őrzi, Skóciai Szent Margit.

A történettudomány már igen korán felfigyelt alakjára, és mind a hazai, mind a nemzetközi szakirodalom nagy buzgalommal vizsgálta és vizsgálja életét, szerepét és hatását a Skót Királyság történetében.

Margit nemcsak a skótok körében ismert és népszerű szent, hanem hazánkban is komoly kultusza van, ami leginkább azzal magyarázható, hogy a köztudatban személyét Szent István királyhoz kötik, nem kevesebbet állítva, mint hogy az első magyar király unokáját – de legalább valamely rokonát – tisztelhetjük Margitban, aki nemcsak gyermekkorát töltötte hazánk területén, hanem itt is született a mai Mecseknádasd közelében fekvő Rékavárban.³

A tanulmányban nem elsősorban a fenti állításokkal kapcsolatos ellenérveket szeretném felsorakoztatni, hanem arra törekszem, hogy – az írást magába foglaló kötet célkitűzéseinek eleget téve – egy egységes szempontrendszer alapján vizsgáljam Margit életét, személyét és hatását a ránk maradt források tükrében.

Ennél többre már csak azért sem vállalkozhattam, mert nemcsak a hazai, hanem a külföldi ismeretterjesztő, egyházi és történeti szakirodalom is olyan részletesen – könyvtárat betöltő terjedelemben – foglalkozott Margittal, hogy az egyetlen tanulmányban nem is foglalható össze. Életének azon részletei, amelyek a fennmaradt források alapján kérdésesek vagy megismerhetetlenek, már a kutatás kezdeti időszakától vita tárgyát képezik a szakemberek és a laikusok körében egyaránt. Úgy tűnik, ezekben a kérdésekben nem is fog soha nyugvópontra jutni a diskurzus.

A forrásokról

Margit életének kezdeti szakasza homályba vész. Nem meglepő ez, hiszen a korabeli írott kútfőkben kisebb figyelem irányul a nőkre, leánygyermekre,

3 Régészetiileg a vár 11. századi megléte nem igazolható. *Várlexikon* 2025. A cáfolattal kapcsolatban lásd még Laszlovszky 1991, 35–42., 55–56., 62. jegyzet.

különösen életük kezdeti szakaszában. Azt is fontos megjegyezni, hogy a Margit életére vonatkozó korabeli – 11. századi – írott források száma kevés, azoknak egy része nem is maradt fenn eredetiben, hanem későbbi szerzők munkáiban találjuk meg átdolgozva, és ezek alapján vonhatunk le következtetéseket. Az elbeszélő forrásoknak azon csoportjai, amelyekkel dolgozunk (krónikák, életrajz), egyébként is meglehetősen szubjektívek, így komoly forráskritikát kell alkalmaznunk, ha tisztábban szeretnénk látni a történetet. Éppen ezek a bizonytalansági tényezők, a forrásadottságok szűkössége vagy éppen hiánya okozhatta, hogy már a kutatás kezdetén, a 18. században élő Hevenesi Gábor jezsuita történetíró is olyan dolgokat kezelt tényként Margit életével kapcsolatban, amelyekről ma úgy gondoljuk, források híján nem igazolhatók.

Hevenesi – Bollandusra hivatkozva – Margitot, s rajta keresztül leszármazottait, a magyar szentek sorába emelte az Árpád-házból származó anyát tulajdonítva neki.⁴ Ezt a gondolatot, ahogy több más, kérdéses momentumot is, többen átvették az élettörténet kutatói közül, s ha napjainkban Skóciai Szent Margitról szeretnénk többet megtudni akár a nyomtatott, akár a virtuális világból merítve az információt, azonnal belefutunk ezekbe a forráskritikát nélkülöző és forráshiányokat betömni szándékozó teóriákba (ráadásul nemcsak magyar, hanem idegen nyelven is).

Krónikák

Az angolszász krónikaként ismert krónikakompozíció több, egymással kapcsolatban lévő kéziratból áll össze, amelyek időrendi sorban követik a szigetországbeli

4 „Szent Margitot két okból sorolhatjuk a magyar szentek közé: mert magyar anyától, amint Bollandus írja, Edward angol király Agáta nevű házastársától született, másodszer, mert a helyet tekintve Magyarországon látta meg e világot. Nem számít, hogy a breviárium olvasmányai anyai részről császári vérnek mondják őt; Magyarország királyai és a császárok fiai és leányai között gyakorta jött létre kölcsönös házasság, a magyar királyi vért joggal lehet császárinak nevezni. Az, hogy magyar anyától született, annál hitelesebben állítható, mivel atyja, midőn nagyatyja, Kanut skót király száműzetésbe kényszerítette, nem másutt keresett magának nyugodt és biztos menedékhelyet, mint Magyarországon, Szent Salamon uralkodása idején, akinek III. Henrik leánya, Zsófia volt a házastársa.” Hevenesi 1988, 50.

eseményeket. A szöveg D és E variánsa az, amely Margit életével kapcsolatban is tartalmaz feljegyzéseket.⁵

Közelkorú elbeszélő forrásokban is találunk Margit életére vonatkozó bejegyzéseket, amelyek egyrészt olyan, Margitot személyesen ismerő emberek információszolgáltatására építkezettek, akik éltek még az adott krónikás korában, másrészt az akkor még meglévő írott forrásokból meríthettek (például a következő pontban tárgyalt *Vitából*). Ezen szerzők: William of Malmesbury (*Gesta regum Anglorum*), John of Worcester (*Chronicon Iohannis Wigornensis*), Orderic Vitalis (*Historia Ecclesiastica*), Symeon of Durham (*Historia Regum*), Henry Huntingdon érseke (*Historia Anglorum*), Aelred of Rievaulx (*Genealogia Regum Anglorum*), John of Fordun (*Chronica Gentis Scotorum*), Walter Bower (*Scotichronicon*).

Vita

Noha alapvetően több forrásban megjelenik Margit alakja, a vele foglalkozó munkák többsége mégis egyetlen, a kifejezetten róla írott *Vitát* (életrajzot) tekinti kiindulási pontnak. Margit életének részleteit – feltehetőleg – Turgot, durhami perjel, később St. Andrews püspöke örökölte meg *Vita Sanctae Margaretae reginae Scottorum* című munkájában, valamikor 1093 és 1107 között.⁶

5 Az 1057-es évnél Margit apjáról olvashatunk, gyermekkori száműzetéséről, házasságáról és Angliába történő visszatéréséről; az 1067-es évnél egy hosszabb leírást találunk Edgar és családja érkezéséről; itt tűnik fel Margit is, akinek leírja Malcolmmal való találkozását és házasságukat. A D változat szerzője, úgy tűnik, nagyon érdeklődött Margit élete iránt, az 1067-es események kapcsán felmerül a gyanú, hogy kivonata lehet a Margit életéről írt munka egy korai változatának. *Anglo-Saxon Chronicle* 1961, XVI.; Keene 2011, 8.

6 *Life* 1884; Keene 2011, 333–426. Valójában az író minimális információt közöl saját magáról írásában, a bollandista kiadásból ismert szövegvariáns Theodoricust nevezi meg szerzőként, a Cotton kéziratban – vélhetőleg – T. szerepel, egyedül a madridi kéziratban olvasható Turgot neve. A kutatást nehezíti, hogy a Cotton kézirat vonatkozó része hosszú ideje és jelenleg is csak kiadásban érhető el. Keene disszertációja 62. lábjegyzetében és függelékében azt írja, hogy az eredeti kéziratot azért nem tudta tanulmányozni, mert restaurálás alatt állt, így Hinde kiadását használta (Keene 2011, 16., 332.; *Symeon Opera* 1868, 234–354.). Azóta a kéziratot, ahogyan a teljes Cotton gyűjteményt, digitalizálták és elérhetővé tették a British Library honlapján, de ez a könyvtár weboldalát ért kibertámadás miatt nem elérhető.

Ez, a Margit 1093. november 16-án bekövetkezett halálát követő években keletkezett mű, eredeti kézirat formájában nem maradt az utókorra. Három kéziratos változatot ismerünk, és egy eltűnt kézitről tudunk, amely a bollandisták révén maradt fenn kiadásban. A British Libraryben őrzött Cotton Tiberius D iii – amely sérült ugyan, de olvasható – a szövegben található utalások, az íráskép és a díszítés alapján a 12. század végén keletkezett.⁷

Egy másik szövegvariáns megmaradását, amely az *Acta Sanctorum* lapjain jelent meg nyomtatásban, a bollandistáknak köszönhetjük. Egy ma már nem fellelhető – az úgynevezett Vaucelles – kéziratból dolgoztak a kiadók.⁸ Ez a kiadás és a Cotton kézirat szinte teljes egyezést mutat.⁹

Ugyancsak a British Library gyűjteményét gazdagítja az a Cotton Tiberius E i néven ismert kézirat, amely mindössze négy és fél *folió*ból áll – vagyis rövidebb az előbb említett két változatnál –, és ezektől eltérően az elején találhatunk egy listát, amelyben Margit apai felmenőit és leszármazottait láthatjuk egészen a 14. századig. Ennek a variánsnak a lejegyzése a Szent Albans apátságához köthető, ahol egy John of Tynemouth-ként ismert szerzetes foglalta írásba valamikor az 1360-as években *Sanctilogium Angliae, Walliae, Scotiae et Hibernae* című művében, amely 156 szent életét örökítette meg. Ezt a munkát dolgozta át a 15. században John Capgrave, a tanult Ágoston-rendi szerzetes, *Nova legenda Angliae* című írásában, amelyet nyomtatásban 1516-ban jelentetett meg Wynkyn de Worde, majd Laurentius Surius.¹⁰ A kutatás nem figyelte fel különösebben erre a szövegvariánsra, hiszen az életrajz első kiadói – vagyis mind Pinkerton a 18. században, mind Hinde a 19. században – azon a véleményen voltak, hogy ez egy rövid, kivonatolt változata annak a már fentebb említett hosszabb *Vitá*-nak, amit a két másik, időben korábban keletkezett kézirat őrzött meg.¹¹

7 *Symeon Opera* 1868.

8 AASS 1966. Ezt a kiadást használta Hevenesi is. További kiadás Pinkerton 18. század végi *Vitae antiquae sanctorum* című kiadványában található. A kézirat neve őrzési helyére, az észak-franciaországi ciszterci apátságra, Vaucelles-re utal.

9 Ezek összevetését lásd Keene 2011, 333–426.

10 *Nova Legenda* 1901, 168–175.

11 *Vitae antiquae* 1789, 199–209.; *Symeon Opera* 1868, LVIII.; Baker 1978, 129–132.

Az utóbbi években került a kutatás látószögébe az a 15. században készült kézirat, amely – kalandos körülmények következtében – Madridban, az Escorial királyi könyvtárában lelhető fel 1807 óta. A kötetet, amelynek többek között a *Vita* és a Margithoz köthető csodáknak a gyűjteménye is része, III. Jakab uralkodása idején (1460–1488) állították össze a dunfermline-i apátságban (a továbbiakban Dunfermline *Vita*).¹²

A szakirodalomban elfogadottabb az 1100-as év használata mint a mű keletkezésének legkorábbi lehetséges éve, amely azon a tényen nyugszik, hogy Matilda, Szt. Margit leánya, akinek a felkérésére Turgot megírta művét, és akinek épülésére szánta azt – ahogyan az a prológosban olvasható –, 1100-ban lett az angol király felesége.

Derek Baker azonban 1978-as tanulmányában felvetette azt a teóriát, miszerint az ismert kéziratok közül akár a legrövidebb is lehet a legarchaikusabb, vagyis nem arról van szó, hogy ez egy olyan változat, amely kivonatolta a hosszabb, ma is ismert szövegvariánsokat, hanem arról, hogy azok használták forrásuként ezt a rövidebb, régebbi művet, és ahogyan az évtizedek során változott Margit recepciója, annak megfelelően alakultak és bővültek az életéről írt szövegvariánsok. Mivel ez a változat nem tartalmazza a Matildának írt dedikációt, így keletkezési idejével kapcsolatban pusztán annyit mondhatunk, hogy Margit halála után készült. Baker szerint Turgot az idő alatt írta megemlékezését a nemrég elhunyt királynéről, amikor a király halálát követően az addigi rend híveinek (a királyi pár gyermekeivel együtt) távozniuk kellett Skóciából.¹³

12 Keene 2011, 17–19. A szövegközlést, fordítást és összehasonlítást a Cotton-kézirattal és az *Acta Sanctorum*-beli kiadással lásd Keene 2011, 333–426. A corpus részletes elemzését lásd Taylor 2010.

13 Ahogyan Baker is írja, feltevése pusztán teoretikus, a kéziratok összevetése és alapos filológiai vizsgálata nélkül csak egy érdekes elmélet. A rövidebb kézirat nem tartalmazza a prológot és a dedikációt, ahogyan a teljes genealógiai részt is nélkülözi. Az udvari élet megváltoztatásáról – és ehhez kapcsolódva az idegen kereskedők megjelenéséről –, Margit befolyásáról férjére, kegyes cselekedeteiről és a zarándokok számára létesített szállásról sem szól. A helyi remetékkel való viszonya megjelenik, de más aspektusból, a gyakori zsinatok helyett mindössze több zsinatot említ, Margit evangéliumos könyvének csodás történetét is rövidebben tárgyalja, ahogyan haláltusáját is. Baker 1978, 129–132.

Margit életútja

Margit valójában akkor került fel a politikai térképre, amikor Malcolm skót király felesége lett, és ennek kapcsán jelent meg az írott forrásokban is. Mivel életének ezen szakasza az angol és a skót királyságokhoz köthető, így „száműzésben” töltött gyermekéveinek nem tulajdonítanak különösebb jelentőséget a középkori szerzők.

Margit édesapja, Száműzött Edward herceg, Anglia trónjának jogos örököse volt. Fivérével (Edmunddal) együtt kicsiny gyermekként menekítették ki szülőhazájából 1017-ben. Attól tartottak, hogy a két királyi sarj életére tör az apjukat, Vaszordájú Edmundot legyőző és a trónt megszerző dán uralkodó Knut (Cnut vagy Kanut). Kezdetben a svéd királynál, majd onnan 1028 táján továbbutazva Kijevben, Jaroszláv udvarában találtak menedékre a menekülő ifjak több sorstársukhoz hasonlóan. Minden valószínűség szerint itt került sor Edward és Agata házasságára, s feltehető, hogy Margit is itt született 1045 táján (születésének idejét a legfrissebb irodalom 1045 és 1050 közé teszi). Agata, akit a források egy része *filia germani imperatoris Henricinek* nevez, jelen ismereteink szerint leginkább III. Száli Henrik német-római császár rokona (a császár unokatestvérének, Liudolf frízöldi örgrófnak a lánya) lehetett.¹⁴

Edward és családja az ugyancsak a kijevi udvarban menedéket találó Vazulfiút, Andrást támogatva hagyhatta el a kijevi udvart, és érkezett a Magyar Királyság területére 1046-ban. 1057-ben pedig Edward feleségével, Agatával és három gyermekükkel: Margittal, Krisztinával és Edgárral visszatértek Angliába

14 Margit anyai leszármazása kapcsán sincs egységes álláspont a történettudományban. Úgy tűnt, hogy a vita nyugvópontra érhet Vajay Szabolcs ezen kérdés megoldására irányuló munkásságának köszönhetően, aki az 1960-as években előállt egy hihető és forrásokkal megalapozott teóriával, amely még a 2000-es évek előtt ismertté vált a magyar történészek körében is. Laszlovsky József kandidátusi értekezésében is emellett a megoldási javaslat mellett érvelt, ahogyan a Margit életét doktori munkájában feldolgozó Catherine Keene is Vajay álláspontját tartja a leghihetőbbnek. Mindezek ellenére nem mondhatjuk azt, hogy a hazai és nemzetközi tudományos és közéletben közeledtek volna az álláspontok egymáshoz. Vajay 1962. A kérdéskörre vonatkozó elméletek összefoglalása és a kapcsolódó szakirodalom vonatkozásában lásd Laszlovsky 1991, 17–34.; Keene 2011, 33–43., 430–431.

Hitvalló Edward kérésére, aki száműzött unokaöccsét szánta örököséül. A hazatérő trónörökös azonban rövidesen meghalt, így fia, a még gyermek Edgar lépett helyébe. Hódító Vilmos 1066-os fellépése a Wessex-ház végét jelentette, s egyben a normann uralom kezdetét. Agata gyermekeivel (az ekkor már potenciális trónörökösként fellépő Edgárral, valamint Margittal és Krisztinával) ismét menekülni kényszerült; a család embereivel Skóciába távozott, ahol – a korábban Hitvalló Edward udvarában vendégeskedő – III. Malcolm skót királyban találtak szövetségesre, amely szövetség megpecsételése gyanánt Malcolm és Margit frigyre lépett.

Házasságukat, amelyre 1070 táján kerülhetett sor Dunfermline-ban, gazdag gyermekáldás kísérte hat fiú és két leánygyermek születésével.¹⁵ Margit életének ezen időszaka bontakozik ki a *Vita* lapjain, azonban nem konkrét, kronologikus sorrendben felsorolt események formájában, hanem mintegy jellemábrázolás formájában leírva példaértékű cselekedeteit, amelyek a szentek sorába emelték. Az 1093-as év a krónikák alapján az, amelynek őszén Malcolm és a jövőd trónörökös életét veszti, s ez a hír a betegeskedő Margit számára is a földi élet végét jelenti. A hirtelen támadt hatalmi űrben Malcolm fivére (a régi rend híve) ragadja magához az uralmat száműzetésbe kényszerítve Malcolm és Margit gyermekeit.

A krónikák, jellegükből adódóan elsősorban kronológiai támpontot jelennek az életút rekonstruálásában. Az a forrás, amelytől azt reméljük, hogy rajta keresztül jobban megismerjük Margitot, a fentebb említett *Vita*.

Ezt a munkát alapvetően négy szerkezeti egységre oszthatjuk; ezt a felosztást követték a kéziratokról készült kiadások és az őket felhasználó későbbi szakmunkák is. Az első fejezet leírja Margit apai származását, királynői és anyai tulajdonságait (*Nobilitas generis, virtutes regiae et matronales*); a második azokra az erőfeszítéseire fókuszál, amelyeknek célja a királyi méltóság növelése, az egyházi fegyelem helyreállítása és az egyházi gyakorlatban megjelenő visszaadások kijavítása (*Cura honori regni et ecclesiasticae disciplinae impensa a Margarita; abusus correcti*); a harmadik az irgalmasság erényét helyezi előtérbe, és

15 Keene 2011, 380–381. Egyedül a *Nova Legenda* sorol fel hét fiút, vö. *Nova Legenda* 1901, 168.

Margit jótéteményeit összegzi kiemelve a nagybőjt betartásának és a rendszeres imádságnak a fontosságát (*Caritas Margaritae erga pauperes, praesertim per tempus duplicis, cui assueverat, Quadragesimae. Orandi studium*); a negyedik pedig a haláláról, amit előre látott (*Mors reginae praevisa et pie obita*).¹⁶

A házasságkötés körülményei, Malcolm jellemzése

Ahogy az életesemények vázlatos ismertetésekor már említettük, Margit annak kapcsán válik a nagybetűs történelem részesévé, és kerül a forrásokba, hogy Skócia királynéja lesz. A krónikák egy részében pusztán a házasság tényét rögzítik; a Cotton-kézirat és a hozzá nagyon hasonló bollandista kiadás is csupán annyit jegyez meg az eseményről, hogy Margit nem önszántából, hanem mások unszolására, még inkább isteni végzésből lett Malcolm felesége.¹⁷

A Dunfermline *Vita*, amely a legbeszédesebb a fennmaradt írott források közül, hosszasan leírja Margit és családja hányattatásait, hajótörésüket a skót partokon és találkozásukat a királlyal. Edgar – anyja tervét követve – családjával igyekszik visszatérni szülőföldjére anyai rokona, a császár támogatását élvezve. A visszatérés kiváltó okáról bölcsen hallgat a *Vita* szerzője. Erre minden oka megvan, hiszen Edgar a normann uralom elleni sikertelen lázadásban való részvétele miatt kényszerült távozásra, ez azonban egy olyan momentum, amelynek hangsúlyozása aligha állhatott érdekében a szerzőnek, amikor a normann uralkodó feleségéhez intézte szavait.¹⁸

Miután a vihar a skót partokra sodorja hajójukat, Malcolm király két követetséget is küld, hogy megtudja, kik érkeztek; érdeklődését a visszatérő követek

16 *Vitae antiquae* 1789; Nichols 2008, 23–27.; Keene 2011, 201–202.

17 Oram 2011, 15–16.

18 Keene 2009. Ez a verzió már biztosan tartalmaz olyan kiegészítéseket, amelyek nem Turgottól származnak, hanem attól a 12. század végi szerzőtől, aki felhasználta a *Vita* alapszövegét, és tovább szötte saját politikai propagandája alátámasztása céljából. Taylor a szöveg elemzése kapcsán arra a következtetésre jut, hogy a Dunfermline *Vitát* és a hozzá kapcsolódó kéziratot III. Alexander (1249–1286) skót király uralkodása idején írták politikai céllal. A mögöttes szándék az lehetett, hogy Alexander és utódai számára olyan kiváltságokat biztosítson, amelyek a legjelentősebb keresztény uralkodók közé emelték őket. Taylor 2010, 229.

azzal keltik fel, hogy beszámolnak egy hölgyről, aki szépségével és ékesszólásával vonta magára figyelmüket. Malcolm végül találkozik a csoporttal, akikkel beszélni is tud, hiszen midőn az angol királyi udvarban élt (ahová apja meggyilkolása után menekült, s ahonnan támogatást kapott a trón visszaszerzéséhez), angolul és latinul is megtanult, s ezeket a nyelveket olyan jól beszélte, mint anyanyelvét. Itt hallott először Margit családjáról is, a Dunfermline *Vita* írója szerint, s így sokkal megértőbben viszonyul az érkezőkhöz, ismerve történetüket.¹⁹ Tovább szöve az eseményeket, az író azt is hozzáteszi, hogy a királyt elbűvöli Margit, akit feleségül is kér, s Edgar hathatós segítségével el is nyer. Margittal együtt azok a becses relikviák (*sanctorum reliquias*) és egy darab a keresztből (*crux, quam nigram crucem nominant*)²⁰ is a királyi udvarba kerülnek, amelyeket a család részben Edward királytól, részben a német-római császártól kapott.²¹

A két, több ponton eltérő szövegvariáns, a Cotton- és a Dunfermline-kézirat többféle értelmezést tesz lehetővé. Előbbi, az anglonormann genealógiát hangsúlyozza Margit jámborságára és jótékonyására helyezve a hangsúlyt. A Dunfermline *Vita* Margit részletes angolszász genealógiájával foglalkozik, és hosszas szövegrészeket tartalmaz Malcolm karakterének leírására, kettejüket pedig királyi partnerként mutatja be a birodalom kormányzásában.

19 „[...] Anglicam enim linguam simul et romanam eque ut propriam perfecte didicerat, cum pro patre suo obses esset in anglia, ubi forte de cognatione huius sancta familie aliquid audierat, quare cum eis mitius ageret, et benignius se haberet [...]”. Keene 2011, 375–376.

20 A *Vita* végén a halálra készülő Margit ezt a keresztet kéri, amelyről a szöveg így tudósít: „Est autem crux illa longitudinem habens palme de auro purissimo mirabili opere fabricata, que in modo thece clauditur et aperitur. Cernitur in ea quedam dominice crucis porcio sicut sepe multorum miraculorum argumento probatum esset salvatoris nostri habens ymaginem[!] de ebore decentissime sculptam, et aureis distinctionibus mirabiliter decoratam quam hec eadem regina de semine regio anglorum et hungariorum orta allata in scotiam, quasi (munus) hereditariam posteris suis reliquit...” Keene 2011, 419–420. „A kereszt pedig tenyérnyi hosszúságú, a legtisztább aranyból készült csodálatos megmunkáltsággal, amelyet dobozszerűen lehetett csukni és nyitni. Az Úr Keresztjének egy darabját látják ebben, ahogyan ezt számos csoda bizonyítja, Megváltónknak a legcsodásabb elefántcsontból faragott képével és fenségesen díszítve szikrázó arannyal hozott Skóciába ez a királyné – angoloknak és magyaroknak királyi magjából származó.”

21 Keene 2011, 376.

Az angolszász krónika D variánsa jóval hosszabban ír az eseményről, mint a Cotton-kézirat, és Malcolm Margit iránti érdeklődését is régebből valónak mondja. Nemcsak Margit vonakodik frigyre lépni (bárkivel is) meg kívánva őrizni szüzességét, hanem Edgar és emberei is a házasság ellen voltak. Végül Edgar engedett a nyomásnak, mivel nem tehetett mást, s így Margit öccse akaratára ellenére mégis férjhez ment.²²

Ahogy érezhető, a három szöveg (Cotton-bollandista; Dunfermline *Vita*; krónika D variáns), jóllehet, ugyanazt a történetet mondja el, és a főbb pontokban megegyezik, mégis más. A *Vita* lapjain meglevenedő történetben Edgar, Margit és a menekülő csoport megfelelő bánásmódban részesül, tiszteletben tartják őket Skóciába érkezve és a házasság egyenlő felek házassága, amelyet megfelelő hozománnyal egészít ki Margit családja.

A krónikás ezzel szemben sokkal inkább kényszerházasságként írja le a történetet, amit sem Edgar, sem emberei, sem Margit ellenérzése és ellenállása nem akadályozhatott meg. Ez az egyetlen szöveg, amely arra hivatkozik, hogy Margit szerette volna megőrizni tisztaságát, amely a korszakban a női szentek legfőbb attribútuma. Ebbe a sémába illik az a jellemábrázolás is, amelyben a D variáns szerzője Malcolmot mint barbár, tanulatlan, kegyetlen, szinte pogány vadembert állítja be, ezzel téve még nagyobb szenvedéssé Margit kényszerű házasságát, és még nagyobb erőnné azt a hatalmas változást, amelyet Margit előidézett férje jellemén. Symeon of Durham hasonlóképpen jellemzi munkájában a skót királyt.²³

Ezzel szemben a *Vita* variánsaiban Malcolm mint művelt férfi jelenik meg, aki nemcsak jellemben és tudásban csiszolódott angliai tartózkodása idején, hanem nyelvileg is fejlődött, hiszen később felesége tolmácsa lesz, egyformán jól beszélve az angol és a gael nyelvet. Jóllehet Turgot több helyen utal arra, hogy mind a nép, mind a király barbár, pogánynak mégsem titulálhatta őket,

22 „The king pressed her brother until he said ‘yes’, and indeed he dared not to do anything else, because they had come into his control.” *Anglo-Saxon Chronicle* 1961, 146–147. Az esemény leírása az 1067-es évnél történik. „A király addig gyakorolt nyomást (Margit) fivérére, amíg az azt nem mondta (a házasságra), hogy „igen”; és nem is mert volna mást tenni, mivel az ő (ti. Malcolm) uralma alatt voltak.”

23 *Symeon Opera* 1868, 88.

amit a skót kereszténység ősisége mellett az uralkodó neve is sugall, amely gael nyelven *Máel Coluimb*, vagyis Kolumba szolgája.²⁴

A korszak eseményeit vizsgálva arra a következtetésre juthatunk, hogy Margit és Malcolm házassága politikai érdekből kötöttet. Pontos idejét és körülményeit nem fedik fel egyértelműen a források, csak következtetni tudunk rá. A krónikák alapján ismert, hogy a normann hódító, Vilmos ellen több lázadás is kitört, amelyekben Edgar is részt vett, hiszen – ahogyan az a *Vita* soraiból is egyértelműen kibontakozik – minden jogalapja megvolt az angol királyi trón elnyeréséhez. Malcolmra mint potenciális szövetségesre tekintett, akinek katonai támogatását szeretne volna becsatornázni a Vilmos elleni lázadók erőforrásaiba. Malcolm, jóllehet véres katonai akcióitól hangosak a krónikák, várakozó álláspontra helyezkedett, és majd csak a Margittal kötött házasság után mutatkozott készen arra, hogy beszálljon a hadműveletekbe. Ezzel a házassággal nemcsak azt nyerte, hogy immár rokonának tudhatta Edgart, aki az angol trón potenciális várományosa volt, hanem azt is, hogy a frigyből születő utódai anyjuk révén joggal formálhatnak majd jogalapot az angol trón elnyerésére. Erre utal az a nem elhanyagolható tény is, hogy első négy fiukat Edwardnak, Edmundnak, Aethelraednek és Edgarnak nevezték el Margit atyai felmenői után, leánya az Edit nevet kapta az angolszász királynő után.²⁵

Változások a királyi udvar életében

Edit angol királynő hatása azonban nemcsak a névadásban figyelhető meg, hanem abban a szerepvállalásban is, amely Margitot mint skót királynőt jellemezte. Edit Margit nagynénje volt, Hitvalló Edward felesége, aki bizonynyal nagy hatással volt Margitra angliai tartózkodása során.

Ahogyan ez mindkettejük életrajzából kitűnik, a királyi udvar irányítása materiális és morális szinten is a kezükben volt. Margit az udvartartás tagjainak

24 Szent Kolumba, 6. században élt szent, aki Írország és Skócia védőszentje. Keene 2011, 102.

25 Keene 2011, 141.; Oram 2011, 16., 21–29. Edit, miután az angol király felesége lett, felvette a Matilda nevet, amely a normann dinasztiában divatos név volt.

megválasztásában éppúgy, mint a mindennapi életben az erényességre és vallásssosságra törekedett.²⁶

A források alapján Margit egyértelműen nagy hatással volt férjére, annak udvarára s az ország egészére. Mind Turgot, mind a krónikások civilizáló erőként írják le, amely erőnek köszönhetően a kissé bárdolatlan Malcolm királyból is jó keresztény válik, és az udvari kultúra is finomodik, gazdagodik.²⁷ Jóllehet Margitot a halála utáni átmeneti időszakban, majd pedig a reformáció éveiben is negatív színben tüntették fel mint olyan tényezőt, aki idegen világi és egyházi szokásokat, kulturális elemeket és embereket hozott a skótok földjére, mégis a napjainkig vele kapcsolatban ható domináns nézet már a 12–13. században is alapvetően pozitív volt, amely megkoronázásának az 1249/50-re tehető szentté avatását tekinthetjük.²⁸

Malcolm karitatív tevékenységének kezdete is Margit fellépésétől eredeztethető, ahogyan a külföldi kereskedők aktív szerepe is az udvari öltözködés eleganciájának fellendítése, színesítése terén. Margit a királyi udvar reprezentációját egy magasabb szintre emelte azzal, hogy megfelelőbb, díszes edényekkel szerelte fel a háztartást. Nyilvánvalóan itt olyan dolgokról van szó, amelyek kevéssé foglalkoztatták az uralkodót, viszont fontosak lehettek a királyné számára, aki megtapasztalhatta más udvari kultúrák sajátosságait, és tisztában lehetett a királynék udvarban betöltött szerepével és funkciójával, amelynek elemeit meg is valósította abban a „barbár” skót udvarban, ahol ilyen királynéi szerepek és példák még nem voltak Margit érkezésekor.²⁹

26 Keene 2011, 66., 76–82.

27 „The Creator [...] knew [...] what he wished to do through her, because she was destined to increase the glory of God in the land, and set the king right from the path of error, and turn him to the better way, and his people as well, and put down the evil customs that this nation had practised, just as she afterward did.” *Anglo-Saxon Chronicle* 1961, 147. „A Teremtő tudta, mit akar tenni rajta keresztül, mivel ő (ti. Margit), arra volt rendelve, hogy növelje Isten dicsőségét az országban, és eltérítse a királyt a tévedés útjáról és egy jobb útra terelje, ahogyan a népét is, és hogy elhagyja azokat a gonosz szokásokat, amelyeket ez a nép gyakorolt, mint ahogyan meg is tette.”

28 Oram 2011, 21.; Keene 2011, 248., 269. A szentté avatáshoz kapcsolódó pápai edictumokat lásd Potthast 1957, 1142 (3800), 1142 (3807), 987 (11 632a), 999 (11 753), 1037 (12 252).

29 Nichols 2008, 24.; Keene 2011, 142–148.

A *Vita* részletesen beszámol Margit karitatív tevékenységeiről is, ami a szegények, árvák, rászorulóknak táplálásán és megvendégelésén kívül a róluk való gondoskodást is jelentette, ezeket a munkákat a királyné maga végezte, bizonyos alkalmakkor férje társaságában.³⁰

Egyházi reformok?

Skóciában Margit sok szempontból teljesen új helyzetben találta magát. Mind a magyar királyi udvarban, mind az angol udvarban multikulturális közeg vette körül, a vallási élet pedig, amely oly fontos része volt mindennapjainak, jóllehet ugyancsak összetett képet mutatott, mégis átvitték a nyugati kereszténység dogmái, amelyek a clunyi reformnak köszönhetően jelentős mértékben eltértek a skót egyházban uralkodó, a reformoktól alig érintett „ősibb” kereszténységtől.

Az első, nagyszabású változtatás, amit Margitnak tulajdonítanak, a bencések betelepítése a Skót Királyságba. Ahogy a *Vita* megemlékezik róla, esküvője helyén – Dunfermline-ben – a királyné 1075-ben a Szentháromság tiszteletére perjelséget alapított, ahová bencés szerzeteseket hívott. Erről egy másik forrás is megemlékezik. Fennmaradt Lanfranc, canterburyi érsek két, Margitnak írt válaszlevele. Ezekből egyértelműen kiderül, hogy a királyné – elveszett levelében – a Dunfermline-ben alapított apátságba bencés szerzeteseket kért a kor nagy reformátorától, a canterburyi érsektől. Mindössze három szerzetesről tudunk, akik feltehetőleg meg is érkeztek, további sorsukról és tevékenységükről azonban nem maradtak adatok. David, Margit legkisebb fia, gyakorlatilag újraalapítja a dunfermline-i apátságot.³¹ Ugyancsak David király tette le az alapját az edinburgh-i Holyroodnak. Ez az apátság a nevében őrzi annak a keresztnek az emlékét, amelyet Margit vitt Skóciába, s halálakor is nála volt.³²

Margit célja ezzel az alapítással – ahogyan a *Vitában* olvashatjuk – férje és saját lelki üdvének, valamint utódai jólétének biztosítása volt az e világi és

30 Keene 2011, 186., 410.

31 Barrow 2003, 151–168., 169–186.; Oram 2011, 352.; Keene 2011, 137., 142., 147–148.; 252–257.

32 Keene 2011, 376–377.

a túlvilági életben.³³ Végakarata szerint ide temették el, s kultusza is e körül a nyugvóhely körül alakult ki, amelyet gyermekei és későbbi utódai is tiszteletben tartottak és növeltek. Sírja zárandoklatok célpontjává vált.³⁴

Nem tudni, mennyire szánta kis léptékű vagy mindent átformáló lépésnek ezt az alapítást a királyné, de hatása mindenképp messzemenő volt. Fiai, s különösen legifjabb sarja, David idejére az épületegyüttes építészetileg is kiteljesedik, s Margittól kezdődően a skót uralkodóknak olyan sora indul el, akik nem a korábbi dinasztikus, uralkodói monostort, a Iona szigetén álló Szent Cuthbert-apátságot és zárandokhelyet használják temetkezési hely gyanánt, hanem a dunfermline-i templomot, majd apátságot.³⁵

Látnunk kell, hogy számos kérdésben nem juthatunk egy pontnál tovább a *Vita* segítségével. Turgot vagy más szerzők esetében megtalálhatjuk a motivációt és az irodalmi párhuzamot, hatást, mintát, de attól még nem tudjuk egyértelműen kijelenteni, hogy a leírtak valóban megtörténtek a leírt formában.

Ugyancsak vitás kérdések sokasága bontakozik ki azzal kapcsolatban, hogy vajon Margitnak volt-e aktív, a skót egyház szerkezetének, a vallási szokások megreformálására irányuló tevékenysége, s ha igen, mi volt az pontosan, és hogyan érhető tetten. Életrajzában Turgot részletesen ír arról, hogy Margit – királyi hitvese segítő közreműködésével – zsinatokat tartott. Ahogyan Keene értekezésében rámutatott, a *Vita* ezen szakaszát is átjárják azok a párhuzamok, amelyeket a szerző Beda Venerabilis munkájából³⁶ kölcsönzött. Vagyis valójában egy egyházi vezető alakját testesíti meg Margit, tehát jóval inkább a műfaji sajátosságoknak felel meg a leírás, mint a mai olvasó által elvárt élethűségnek. Ahogyan azt Keene doktori munkájában részletesen elemezte, Turgot fő inspirációja és forrása Beda Venerabilis munkássága volt, aki az ideális püspököt mutatta be hasonló módon, mint Turgot Margitot. Margit, aki ugyan tanult, jól nevelt királyi sarjként

33 Keene 2011, 383.

34 A halála után történt csodák kiadását lásd *Miracles* 2003.

35 Iona különös jelentőséggel bírt mint a kereszténység elterjedésének kiindulópontja a szigetorszáiban. Szent Kolumba a 6. században alapította, és az általa létrehozott közösség és értékrend Margit idején is élt az apátság falai között, élvezve a királyné támogatását. Keene 2011, 253.

36 *Vita Sanctorum Abbatum* 1862.

bizonyval birtokában volt számos ismeretnek, aligha lehetett annyira képzett egyházi és teológiai kérdésekben, ahogy Turgot leírja. A zsinatok kapcsán ugyanis nemcsak mint összehívásuk kezdeményezője, hanem mint ezen zsinatok levezetője mutatkozik meg, aki olyan képzett és annyira jártas a Szentírás ismeretében, hogy kioktatva a részt vevő egyháziakat, azok meghajolnak tudása és érvelése előtt.³⁷ Egyházzal kapcsolatos reformtörekvései arra irányultak, hogy a római előírásokkal összhangba hozza a skót egyházi szokásokat anélkül, hogy erőszakosan lépne fel. Olyan dolgokat szorgalmazott, mint például a nagyböjt harminchat nap helyett negyven napig tartson, hogy a szentséget húsvétkor vegyék fel, az Úr napját pedig megfelelően tartsák meg. Ugyancsak fellépett a (nem vér szerinti) rokonok közötti vérfertőző házasságok ellen is.

Margit nagy gondot fordított arra, hogy mindenkit pártfogoljon, hogy egyetlen csoport, közösség se érezze magát elszigeteltnek, és hogy a királyi jótevémények hatását minden érintett érezze. Ebben a tekintetben a korábbi skót uralkodók példáját követte. Ugyanakkor nem szabad elfelednünk, hogy hányattatott gyermekkorán sokat tapasztalhatott, és a magyar királyi udvarban, ahogyan az angolszász udvarban is, megtapasztalhatta azt a sokszínűséget, ami a kulturális és vallási életre is jellemző volt.³⁸

Királyi pártfogásának nyomai tetten érhetőek Iona apátságának támogatásában is. Ugyancsak patrónusa volt a mearnsi Laurencekirk-templomnak és országszerte más egyházi intézményeknek, mint a következő pontban tárgyalt St. Andrews templomának.³⁹

Queensferry: a komp

A 11. században már létezett, és komoly vonzerővel bírt az egykori Kilrymont (mai St. Andrews) pikt településen, román stílusban épült templom, amelynek tornya még napjainkban is várja az odaérkező zarándokokat. A legenda szerint Szent András apostol ereklyéi egy, a 4. században élt görög szerzetes, Szent

37 Keene 2011, 203–219.

38 Keene 2009; Barrow 2003, passim.

39 Oram 2011, 27.

Regulus révén jutottak el Skóciába, aki látomását követve vagy isteni akaratból itt hajótörést szenvedve idehozta az apostol maradványait, jelesül jobb kezének három ujját, karjának egy csontját, térdkalácsát és fogát.

Hosszú és nem veszélytelen utazásra vállalkoztak a Firth of Forth északi partján lévő zarándokhelyre, St. Andrews-ba – az András apostol ereklyéjét őrző kegyhelyhez – igyekvő zarándokok, akiknek segítésére a királyné kapcsolatokat építtetett ki.⁴⁰ Ezenfelül Margit, a skótok királynéja gondoskodott arról is, hogy miután a zarándokok megérkeztek a templomba, ellássák őket minden olyan dologgal, amire szükségük lehet a testük felfrissítéséhez, szolgákat is rendelve melléjük.

Szent Margit emlékezete

Margit emlékezete alapvetően az utána maradt, illetve vele kapcsolatba hozható tárgyi emlékeken keresztül materiális aspektusból és az általa képviselt értékek révén spirituális szempontból vizsgálható. Előbbire példa az a, már a középkorban is nagy becsben tartott alsónemű ruházat (*sark*), amely többször felbukkan a forrásokban, mint a szülés kísérő eszköze, amellyel a szülést próbálták könnyíteni.⁴¹

Érdemes még megemlíteni az oxfordi Bodleian Libraryben őrzött kötetet, amelyben a négy evangéliumból találhatók részletek latin nyelven. A lapjain a négy evangélista ábrázolását őrző kötet 1887-ben került a könyvtár tulajdonába, ahol hamarosan összekapcsolták azt Margit személyével. A már többször idézett *Vitában* lejegyezték egy történetet erről a könyvről. Margit egyik kedvenc olvasmánya volt, amit egyik embere egy folyón való átkeléskor a vízbe

40 Sajnos a Forth vízen történő közlekedéssel kapcsolatos kutatások nem terjednek ki erre az időszakra. A római kor és a kora középkor időszakára vonatkozó vizsgálatok száma is csekély. Oman 1931; Graham 1971. Annyi bizonyos, hogy a kompközlekedés egészen 1964-ig, az új híd megnyitásáig része volt a két part közötti mindennapos érintkezés lehetőségeinek. Az öböl apró szigetei pedig már igen korán otthont adtak kisebb-nagyobb szerzetesi közösségeknek, s a későbbiekben zarándokokat is fogadtak. Mindezek arra utalnak, hogy élénk lehetett a közlekedés a vízen a kompközlekedés beindulása előtt és után is.

41 Bartlett 2013, 246.

ejtett. Később vette csak észre, hogy nincs meg a becses kötet, amit egy arra járó katona emelt ki a vízből, s a csodás módon sértetlenül maradt könyv visszakerült Margithoz. Malcolm, aki szívesen nézegette felesége olvasmányait, ezt a kötetet is kézbe vette, miután értesült a csodás történetről.⁴²

Az évszázadok viharai nem kímélték Margit nyughelyét sem, a szent királyné ereklyéi hol itt, hol ott bukkannak fel; maradványainak egy része francia területre került, más részüket a spanyol II. Fülöp az Escorialba szállíttatta. Margit ismertsége és népszerűsége – amelyet kezdetben az a tévhit is táplált, hogy összemosták személyét a másik, Antiochiai Szent Margittal – sokat változott az évszázadok során. Napjainkban mind magyar, mind skót területen az ismert és népszerű szentek sorába tartozik. Emlékét az edinburgh-i király palotában egy, a fia által alapított kápolna is őrzi. Emellett számos, a nevét viselő segítő intézmény létezik világszerte, ápolva, őrizve emlékét, folytatva munkáját.

Ilyen a St. Margaret's Chapel Guild (Szent Margit-kápolna Céh), amely 1942-ben jött létre azzal a céllal, hogy Szent Margit példáját kövesse és gyakorolja; az edinburgh-i várban álló kápolna nyilvános és magánajátosságra való használatát elősegítse; továbbá a céh tagjai, akik mind Margit nevét viselik, gondoskodnak arról, hogy a kápolnát mindig friss virág díszítse.⁴³

Az oktatás terén is több intézmény vállalja fel nevében Margit örökségét. A *Vita* alapján meglehetősen sarkított képet kapunk Margitról mint anyáról. Gyermekait szigorúan nevelte, a Szentírás ismeretére és Isten félelmére oktatta őket (ami mind a terminológia, mind a leírás tekintetében sokkal inkább a fiatal szerzetesek nevelésére és renden belüli életére vonatkoztatható); egyedül halála leírásakor találunk egy olyan bejegyzést, amely anyai érzéseinek tényleges kifejeződése lehetett, amikor is a gyermekeiért aggódó anya arra a papra bízta őket, aki utolsó perceiben vele van.

Skóciában és világszerte is több oktatási intézmény viseli Margit nevét. A teljesség igénye nélkül lássunk néhány jelentősebbet: a Queen Margaret of Scotland Girls' Schools Association, amelynek több tagintézménye található Skócia-szerte. Ugyancsak a hálózat része Aberdeenben a St. Margaret's School for Girls, amely a

42 *Gospel* 1896; Bartlett 2013.

43 SMCG 2025.

legősibb ilyen lánynevelő intézmény, ahol 3 és 18 év közötti lányok oktatása zajlik jótékonyági alapon, felekezetre és vallásra tekintet nélkül.⁴⁴

A napjainkban a szintén Edinburgh-ban található Queen Margaret Universityt 1875-ben alapították Musselburgh-ban azzal a céllal, hogy megadják a nőknek is a lehetőséget a felsőoktatásban való tanulásra, másrészt a munkássztálybeli családok élelmezését szerették volna fejleszteni. Utóbbi különösen is kapcsolódik Margit személyéhez.⁴⁵

Glasgow-ban a Queen Margaret College – amely ma már a University of Glasgow része – egy kizárólag nők számára fenntartott felsőoktatási intézmény volt, mivel alapításakor (1868) a nők nem tanulhattak skót egyetemeken.⁴⁶

Összegzés

A terjedelmi keretek mindössze annyit tettek lehetővé, hogy néhány aspektusát megmutathassam ennek a gazdag életútnak, amelynek szinte minden pontja kérdéses, és viták, diskurzusok kiindulópontja évszázadok óta. Ez a tény is azt mutatja, hogy Margit alakja – amely régtől része és még sokáig része lesz a kutatásoknak – a maga rendkívüliségében hatást gyakorol még évszázadok távlatából is.

Elmondható, hogy Margit hosszú és kalandos gyermekévek és ifjúkor során vált azzá a királynévá, aki Skóciába érkezve nagy hatást gyakorolt országa életére. Emlékét az évszázadok viharai nem söpörték el, napjainkban is élénken él és hat nemcsak a szigetországban, hanem a Margitnak és családjának időlegesen otthont adó Magyarországon is.

Margit a keresztény hit minden megnyilvánulását pártfogolta országszerte. Uralkodói nagyszerűsége toleranciájában, befogadó és egyesítő erejében mutatkozott meg. Tette mindezt királynőként, férjének egyenrangú partnereként. Malcolm és Margit uralma mélyreható változásokat eredményezett a Skót Királyság történetében.

44 GSA 2025; SMSG 2025.

45 QMUE 2025.

46 GLA 2025.

Felhasznált irodalom

Források

- AASS 1966. Bolland, Jean – Henschenius, Godfrey – Papenbroch, Daniel et al. (eds.): *Acta sanctorum quotquot toto orbe coluntur vel a catholicis scriptoribus celebrantur*. Brussels–Antwerp, 1658, repr. 1966. Volume 1 for June. 10 June, 328–335.
- Anglo-Saxon Chronicle* 1961. Whitelock, Dorothy – Douglas, David C. – Tucker, Susie I. (eds.): *Anglo-Saxon Chronicle*. A Revised Edition. Rutgers University Press, New Brunswick, 1961. <https://blogs.bl.uk/digitisedmanuscripts/2016/02/anglo-saxon-chronicles-now-online.html>
- GLA 2025. University of Glasgow. <https://www.gla.ac.uk/>
- GSA 2025. Girls' Schools Association Since 1874. <https://gsa.uk.com/>
- Gospel* 1896. Forbes-Leith, W. (ed.): *The Gospel Book of St. Margaret*. Edinburgh, 1896.
- Hevenesi 1988. Hevenesi Gábor S. J.: *Régi Magyar Szentség (Ungaricae Sanctitatis Indicia)*. Ford. Sinkó Ferenc. Új Ember, Budapest, 1988. http://www.ppek.hu/konyvek/Hevenesi_Gabor_Regi_Magyar_Szentseg_Ungaricae_Sanctitatis_Indicia_1.pdf
- Life* 1884. Forbes-Leith, William S. J. (transl.): *Edinburgh Life of St. Margaret Queen of Scotland by Turgot, Bishop of St. Andrews*. William Paterson, 1884.
- Miracles* 2003. Bartlett, Robert (ed., transl.): *The Miracles of St Æbbe of Coldingham and St Margaret of Scotland*. The Clarendon Press, Oxford, 2003. <https://doi.org/10.1093/actrade/9780199259229.book.1>
- Nova Legenda* 1901. Horstman, Carl (ed.): *Nova Legenda Anglie: As collected by John of Tynemouth, John Capgrave, and others*. 2 vols. The Clarendon Press, Oxford, 1901.
- Potthast 1957. Potthast, A.: *Regesta pontificum romanorum inde ab a. post Christum natum MCXCVIII ad a. MCCCIV*. 2 vols. Rudolf de Decker, Berlin; repr. Akademische Druck- u. Verlagsanstalt, Graz, 1957.
- QMUE 2025. Queen Margaret University Edinburgh. <https://www.qmu.ac.uk/>

- SMCG 2025. St. Margaret's Chapel Guild. <https://www.stmargaretschapel.com/saint-margaret-queen-scotland/>
- SMSG 2025. St. Margaret's School for Girls. <https://www.st-margaret.aberdeen.sch.uk/>
- Symeon Opera 1868. *Symeonis Dunelmensis opera et collectanea*. Surtees Society, Durham–London–Edinburgh, 1868.
- UNESCO WHC 2025. UNESCO World Heritage Centre 1992–2025. <https://whc.unesco.org/en/list/1485>
- Várlexikon 2025. Várlexikon 2004–2025. Rékavár. <https://varlexikon.hu/rekavar>
- Vitae antiquae* 1789. Pinkerton, John (ed.): *Vitae antiquae sanctorum qui habitaverunt in ea parte Britannia nunc vocata Scotia vel in ejus insulis*. 2. vol. Typis Johannis Nichols, London, 1789.
- Vita Sanctorum Abbatum* 1862. Migne, Jacques-Paul (ed.): *Bedae Venerabilis Vita Sanctorum Abbatum Monasterii in Wiramutha et Girvum*. Jacques-Paul Migne, Paris, 1862, 714–730. col. (Patrologia Latina 94.)

Szakirodalom

- Baker 1978. Derek Baker: 'A Nursery of Saints': St Margaret of Scotland Reconsidered. In Derek Baker (ed.): *Medieval Women*. (Studies in Church History, Subsidia.) Basil Blackwell, Oxford, 1978. 119–142. <https://doi.org/10.1017/S0143045900000363>
- Barrow 1994. Barrow, Geoffrey: The significance of Saint Margareta. In Beke Margit – Bárdos István (szerk.): *Magyarok Kelet és Nyugat metszészvonalán: Nemzetközi történetészkonferencia előadásai*. Kulcsár István Társadalomtudományi és Kiadói Alapítvány, Esztergom, 1994. 139–148.
- Barrow 2003. Barrow, G. W. S.: *The Kingdom of the Scots: Government, Church and Society from the eleventh to the fourteenth century*. Edinburgh University Press, Edinburgh, 2003.
- Bartlett 2013. Bartlett, Robert: *Why Can the Dead Do Such Great Things?* Princeton University Press, Princeton–Oxford, 2013. <https://doi.org/10.1515/9781400848782>

- Duncan 1978. Duncan, A. A. M.: *Scotland: The Making of the Kingdom*. Oliver & Boyd, Hong Kong, 1978.
- Graham 1971. Graham, Angus: Archaeological notes on some harbours in Eastern Scotland. *Proceedings of the Society of Antiquaries of Scotland*, 101. (1971), 200–285. <https://doi.org/10.9750/PSAS.101.200.285>
- Keene 2008. Keene, Catherine: Margaret of Scotland and Monastic Traditions in the Eleventh Century. *Annual of Medieval Studies at CEU*, 14. (2008), 65–80.
- Keene 2009. Keene, Catherine: The Dunfermline “Vita” of St. Margaret of Scotland: Hagiography as an Articulation of Hereditary Rights. *Arthurian*, 19. (2009), 3. sz. 43–61. <https://doi.org/10.1353/art.0.0073>
- Keene 2011. Keene, Catherine: Saint Margaret, Queen of the Scots: Her Life and Memory. A dissertation submitted to the department of medieval studies for the degree of doctor of philosophy. January 2011. [Az értekezésből született könyv: Keene, Catherine: *Saint Margaret, Queen of the Scots: A Life in Perspective*. Palgrave Macmillan, New York, 2013; repr. 2016.]
- Klaniczay 2014. Klaniczay Gábor: A királyné, mint bűnbak, mártír és szent a középkori Európában. In Majorossy Judit (szerk.): *Egy történelmi gyilkosság margojára: Merániai Gertrúd emlékezete, 1213–2013*. Ferenczy Múzeum, Szentendre, 2014. 149–160.
- Laszlovszky 1991. Laszlovszky József: *Angol–magyar kapcsolatok Szent István-tól a 13. század elejéig*. Kandidátusi értekezés. Budapest, 1991.
- Macquarrie 1997. Macquarrie, Alan: *The Saints of Scotland: Essays in Scottish Church History AD 450–1093*. John Donald Publisher, Edinburgh, 1997.
- McRoberts 1965. McRoberts, David: Hermits in Medieval Scotland. *The Innes Review*, 16. (1965), 2. sz. 199–216. <https://doi.org/10.3366/inr.1965.16.2.199>
- Nichols 2008. Nichols, Bridget: Women and Liturgical Reform: The Case of St. Margaret of Scotland. *Priscilla Papers*, 20. (2008), 1. sz. 23–27.
- Oman 1931. Oman, Charles: The first Forth bridge, A. D. 209. *The Numismatic Chronicle and Journal of the Royal Numismatic Society*, Fifth Series, 11. (1931), 43. sz. 137–150.
- Oram 2011. Oram, Richard: *Domination and Lordship: Scotland 1070–1230*. Edinburgh University Press, Edinburgh, 2011. <https://doi.org/10.1515/9780748628476>

- Rónay 1994. Rónay, Gabriel: The real Saint Margaret and her heritage. In Beke Margit – Bárdos István (szerk.): *Magyarok Kelet és Nyugat metszészvonalán: Nemzetközi történetészkonferencia előadásai*. Kulcsár István Társadalomtudományi és Kiadói Alapítvány, Esztergom, 1994. 129–137.
- Taylor 2012. Taylor, Alice: Historical Writing in Twelfth- and Thirteenth-Century Scotland: the Dunfermline Compilation. *Historical Research*, 83. (2010), 220. sz. 228–252. <https://doi.org/10.1111/j.1468-2281.2009.00496.x>
- Vajay 1962. Vajay, Szabolcs de: Agatha, mother of Saint Margaret of Scotland. *Duquesne Review: A Journal of the Social Sciences*, 7. (1962), 2. sz. 71–87.